

Ірина Валівська.

САМОТА.

Мойому Коханому.

Звільна і нечутно огортає мою кімнатку ніч і сумна, одностайна тишина. Лише не цілковита, а повна таємних шептів та звуків, споминів давноминулих веселих вечерів і днів.

Монотонне тиканє годинника, рідкі удари крапель дощу о шиби і гранє ринв, отсе музика, що вколисувати-ме мене до сну. Від нікого не вчую бажаня „доброї ночі“, анї нікому не побажаю, і лежати-му в своїй білій постільці і снувати-му нескінчені мрії. А тихі, важкі краплі дощу і стогін вітру приспівувати-ме: „Спи дитинко, спи!“ Та я хотіла би почути рідні, щирі слова замісь музички дощу і вітру, і тому довго не буду спати, а мою душу огортати-ме безмірний жаль, а серце каменіти-ме з болю.

І знову будуть весняні, чудові вечери; зірки будуть слати ясне, тоніське проміннячко цвіткам і будуть їх пестити та цілувати; в ставках та болотах розпочнуть жаби своє рахкотанє, дерева кидати-муть таємничі тіни по толоці, а боз та жасмен аж опьяняти-муть своїм запахом. Тоді повстане в моїй душі бажанє, щоб він був зі мною, щоб тулив мої руки в своїх руках, щоб грів їх поцілунками, а його уста аби шептали солодкі слова: „Люблю тебе“. Та сього не буде і моя душа каменіти-ме з жалю та болю.

І знов ти приходиш до мене. І знов кладеш на мої молоді рамена свої зимні, костисті руки, важкі і страшні! І знову вдивляєш ся в мої молоді очи своїми безбарвними, мутними очима, а в душу вливаєш їдє безнадії та одчаю.

І знову приходиш, ти гостю нежданий — нудьго!

Скажи, чого тобі треба від мене?

Чи ти прийшла взяти ту кришечку щастя, яке є у мене? На що воно тобі? Чи треба тобі може моїх сліз? Коли-ж бо твої очі і твій дотик такі страшні, що навіть сльози спинають. Ой, як вони тяжать, ті твої погляди і твій дотик!

Вже цвіти весняні відцвітають: відцвів пахучий боз, відцвіте й жасмен. Почнеться літо із своїм одурливим запахом, якими красками й жаром. Та ти стоїш коло мене і морозиш кров у жилах і тьмиш сині облаки і береш радість із серця, а сьміх із уст. Немов та влізлива мушка брениш одно й одно: „Усе мана, усе пуге!“ І кладеш у серце бажане мертвечого спокою, безпам'яття, та небутия. Ти хочеш зробити з мене боязливу та малодушну, а я не хочу податись, ти чуєш, нудьго! Йди собі від мене, відчипи ся! Не йдеш? Просити будемо! Я тобі заспіваю пісню.

Ах, ти глумиш ся з мене? Питаєш, яку? чи ту:

Пощо живу я,
Живу, конаю?
Від ранніх літ ще
Мучусь — страдаю!
Чом не умру вже,
Чом не сконаю,
Чом не сконаю?

Кажеш: а вже-ж! І кажеш: Ти-ж сама недавно її зложила, то й співай!

Ну, добре, буду співати.

Ти задоволена, що я буду її співати, я, що мені двадцять літ і що повинна-б іще лиш рвати ся до життя. — Сьмій ся, нудьго, глум ся! Та слухай!

Раннім ранком устаю і збираю ся в дорогу.

Вона довга, проста і рівна, і однака, — все однака. Часом проміне сонця стелить ся нею, часом вітри дмуть порохами, часом дощі холодом падуть тай падуть.

Ходжу я нею, — ще не довго.

Чи тяжка вона, — не знаю сказати.

Знаю, що мало радісна і що самотна. І знаю, що рівна і що одинока. І знаю, що не стріне мене в тій дорозі люблячий погляд, ані ніяке щире слово. А туга мене жре. Не вялить, а жре.

Та ніхто того не знає, що дієть ся в мені, бо я усьміхнена, весела і молода. А ти думавш, що я йду самітна рік або два? Від коли себе тямлю, то все оттак. Бо я хочу, аби мене любили і тому хочу стояти сама, щоб нікому не бути тягаром. І хотіла би бути помічною иньшим, хоч знаю, як мені самій треба помочи. Та коли я між людьми, то не видно на моім лиці суму, ані ніхто не чує моїх нарікань на злу долю. Я здаю ся сильна, хоч яка ще молода. Сама стараю ся виконувати свій житєвий шлях. Але ніхто не бачить колючок, що ранять мої ноги, ані холодного снігу, що засипає моє лице.

Я нічого не бою ся, нічим не зворушуюсь, я егоїстка на скрізь. Тільки — чому моя душа все плаче? Нечутними болями та скаргами квилить?

І я хочу жити посеред весни та цвітів, безжурно, щасливо, але коли навіть трапляєть ся до того нагода, я втікаю на свою тернисту дорогу, на свою рідну, на ту, якою я від маленьку звикла йти, бо знаю, що посеред весни та радости виглядала-б я, немов бодяк посеред рож. А того не хочу, бо не хочу бути подібною до сірої юрби, що плаче та стогне під ударами долі, а проте бавить ся й танцює. Та за те я душею найнужденнійше і найбіднійше сотворіне, яке все рве ся до цвітів, весни та сонця, але не має крил — і паде. І розуміє те, що паде, і мучить ся тим до божевіля, однак не хоче показати, як тернить, і тому сьміливо та холодно йде на перед.

І знаєш тепер, нудьго, чому я складаю співанки про смерть? Так, сьмій ся, регочись, та не тріумфуй! Слухай! Я маю лиш одно бажанє: Хочу склонити голову на його груди і заснути на віки. Більше нічого не бажая. Тихесенько сісти коло нього, покласти голову йому на груди, почути слова: „любочко моя“, — і вмерти, заснути на віки.

Іди-ж собі від мене, нудьго, не муч мене, бо я не твоя, лишень його, його, його.

Доле моя, доле! Чому відбравш мені все миле й дороге, чому стелиш по моїй дорозі саме терне? Усьміхнулось мені щасте немов сонічко з поза хмар і знову зайшло і знову я сама з гіркою розпукою в серці, мушу коротати дні своєї молодости. Товаришами моїми — туга й нудьга, моїми веселощами — кволі пісні, а надією — тиха могила і вічне забутє.

Ідуть літа.

Безповоротно минають.

Минає й мій молодий вік.

І що рік, що рік стає мені тяжше жити.

Я борю ся, не хочу податись, вишукую ідеї, яким могла би служити, і бачу, як вони розвивають ся і бачу, що я безсила супроти життя.

Та я борю ся.

Меркнуть очи, приглухає голос, опадають у безсилі руки, — все перед часом.

Сама з собою борю ся.

Із своїми смутками, що налітають на мене цілими роями, із своєю зневірою, що не в молодій душі надію та запал до праці.

І ніби йду в перед.

Тай не раз, не два зневіра знесилює мене, і не раз, не два я піддаю ся нуді й тузі, та животворна сила молодости відживлює мене і тручає в перед.

Лише на моїм лиці і в очах, лишає чим раз то глибший слід, ненаїсний сум і нудьга.

Хочу вчути твій голос, милий мій!

Мяккий, дріжучий голос, най скаже лише кілька любих слів мені одинокій, самотній, а буду знов весела і охочо йти-му своєю тернистою дорогою. Та тебе нема і я не вчую бажаних слів.

Чи знаєш ти, коханий, що се значить у літний, ясний день ходити без упишу по своїй самотній хатчині, ходити без упишу і не мати одної ясної думки, одного веселого слова, лише чорву розпуку і безмежний жаль, і бити головою об мур і виплакувати очи і знати, що ніколи вже не змінять ся, що все йти-ме отак страшенно, важко.

І чи знаєш ти, що се розпука? Безпросвітна, безмежна, нескінчена. Така розпука, що граничить із божевілем, бо вдягаєть ся в усміх і весело спішить до якоїсь ніби ціли. Така розпука, коли ціле ество повне слів і жалю, а мусить холодно дивити ся на світ і сьміло та певно йти на перед. — Та ти не знаєш того, ти дитино своїх поривів та чуття. Та власне тому я не можу проклинати тебе, бо знаю, що ти ще нещасливіший від мене.

Бий мене, доле, бий! Не страшні мені твої удари. Чим гірше будеш толочити мене, тим скорше вженеш мене в могилу. В тиху, спокійну, темну могилу, де ніщо не буде ворухити сну.

Спокою, ах, спокою! Хоч одну динку спокою! — Не годна я повірити в страшну дійсність, не годна сказати собі: Все скінчене на вік. Нема любови, погиб весь чар життя, завмерла правда і добро — бо він — не мій!

Ти — не мій! — Не вірю.

А однакж воно так і ніколи, ніколи не змінить ся. Хоч би я плакала від ранку до ночі, хоч би чорна розпука взмогла мене до тла — не змінить ся.

Але-ж як жити?

Так, як другі живуть!

Добре, ах, добре! Се одинокий лік. Не буду думати про тебе, не буду споминати тебе, бавитись-му і співати-му і веселити ся тай забуду тебе, ти щастє моє найбільше і горе моє незмірне, ти кохане моє одиноке і моя ненависте глибока, ти любчику милий і вороже темний, забуду тебе!

Отак немов би тебе ніколи не було, отак буду жити!

Без споминів, без жалю, без любови.

Ах, та чи-ж ти знавш, що се самота?

Не та самота, повна шептів та звуків, повна давних, веселих споминів. Колись я й такої боялась, а нині — та моя давна самота видаєть ся мені величезним щастєм супротив теперішности.

Чи знаєш ти таку самоту, коли не вільно про ніщо споминати, коли треба собі раз-у-раз казати, що всі ясні хвилі, які колись були, се був лише чудовий сон, що се був лише самообман, що треба собі вибити „дурниці“ з голови і жити — і забути на все.

Не споминати, не дратувати серця спогадами, приспати всі свої мрії, надії та бажаня і жити як живеть ся.

Чи знаєш ти, що се жите навіть без споминів? А оттаким житем я караюсь уже довгі, довгі дні, стараю ся забути тебе — і не можу забути!

Кождої хвилі і години стаєш передімпою, говориш любі, пестливі слова, дивиш ся на мене палкими очима, тулиш мої руки в своїх дужих руках.

Як я бажаю побачити тебе!

На одну малесеньку хвилечку, на пів годиночки бажаю тебе бачити. Хочу уздріти ті очі, сіяючі огнем і мелянхолією осінньої днини, хочу вдивитись у них глибоко-глибоко і читати в них кожду думку і бажанє, як колись!

І хочу говорити з тобою.

Хоч би лишень кілька слів. Тихих, ледви чутних, горячих мов жар, м'яких мов шовк, любих та ясних, мов весняні цвіти. Отак бажаю сидіти коло тебе, глядіти на тебе, слухати твоїх тихих слів, як давно, давно.

Але-ж я знаю, що сього не буде!

Ніколи не буде! А може? — Ми побачимось і говоритимем із собою, та аж тоді, коли моє волосе збіліє мов тонке прядиво, коли в моїх очах тліти-ме остання іскорка життя, а бліді, спалені горячкою уста шептати-муть в останнє твоє ім'я.

Правда, що тоді ти прийдеш до мене!

До самотної, вбогої, старої жінки. Сонічко буде слати крізь мале вікно своє проміне, пташки будуть щебетати, а мою кімнатку сповняти-муть пахощі цвітів. Тобі може дивно, відки у вбогій кімнатці старої жінки знайдуться цвітки? Послухай! Ти сам принесеш! Знаєш, таку гарну, червону рожу, як була та, що ти колись давно мені приніс. Перший цвіт, який ти мені дав.

І тоді, коли в останнє прийдеш до мене, даси мені червону рожу. Я покладу собі її на груди і вона наповнить пахощами мою кімнатку. І будем споминати, споминати.

— Чи тямив ти, чи тямив, — буду я тебе питати, — той вечір, коли ти вернув із похорону одного? То був темнуватий, тихий вечір, ти стояв на своїм городі, я на своїм, переділював нас сусідський город, але ми однако бачили себе. І не говорили ми надто голосно, а однако чули свої слова.

Сумні ми були того вечера обоє. А ти питав мене:

— Коли я вмру, чи прийдете бодай на мій похорон, чи прийдете в останнє попрощатись?

Я відповіла:

— Чому вам приходять такі сумні думки?

Та ти казав:

— Ну, але кажіть: прийдете? Ну скажіть: добре, прийду! Таже скажіть! Я вас так прошу!

Мене морозом проняло від сих слів і я сказала:

— Добре, прийду!

— Хоч би я де був?

— Хоч би ви де були!

— Дякую вам!

Чи тямити ти отсе, чи тямити?

Та довело ся не так, як ти думав. Не я прийшла до тебе на останнє прощанє, а прийшов ти до мене. Бо ти не знаєш того, що я дев'ять у день молилась, аби ти жив і любив мене.

Твоя любов на якийсь час не була моєю, та живиш для мене і до тепер. А нині ти прийшов до мене в останнє попрощатись.

І будем споминати, споминати.

На моїй груді спати-ме твоя червона рожа, сонічко хилити ся-ме до заходу, пташки позалітають у свої кубелця, а шепіт листків вколише їх до сну. А ти схилиш ся надімною, дивити ся-меш у мої погасаючі очі, слухати-меш шепоту моїх зівялих, блідих уст, гладити-меш моє сиве волосє, а я буду тихо, тихенько засипляти. Погоди, погоди і твоя голова клонити ся буде до моєї, а в твоє вухо впадуть мої останні слова: Люблю тебе!

Ти здригнеш ся, замкнеш мої повіки, поцілуєш мої уста, впадеш коло мого ліжка і плакати-меш тихими, пекучими сльозами. Будеш плакати за тою, що хоч не була твоєю жінкою, була тобі ближшою від найближчих, бо розуміла тебе.

Доволі вже сліз і горя, доволі!

Тепер я вже не годна плакати ані журитись, тепер я вже з усього сьмію ся. З усього! Із своїх мрій, з високих поривів, з цілого сьвіта, із тебе, милий, а найгірше з себе. Так весело мені тепер, так добре! Так весело, що нераз хотіла-б, щоб увесь сьвіт запав ся під землю. Так любо було би зникати, — не бути.

Так весело, як весело в ніщо не вірити, нічим не журитись, поводи зникати до всього — і — сьміятись, сьміятись, сьміятись! Се раз житє! А однак... Чи забув ти милий?

Той гарний, літний день? Такий соняшний, любий, промінний! Забув той темний, тихий ліс і ту широку, ясну стежку, якою ми йшли? Не тямити зеленої трави, не тямити щебету пташок, не тямити синяви небес? Не тямити темних тїний, що падали на ясну стежку? Не тямити аромату десь далеко скошеного сїна і пахочів цьвіток і жемчугів роси на листках і чару розспіваної природи? Не тямити тієї пісні, що співали наші душі того дня? Милий мій, ти позабув уже ту дивну радість, що казала нам дивити ся в синє небо і подивляти красу природи і сьміяти ся крізь сльози, не тямити уже її?

А я — й досі тямлю.

Я бачу й досі нас двоє молодих, із веселими обличчями, із сіяючими очима, задивленими в синє небо і в свої очі, нас двоє щирих, невинних дітей. І досі тямлю всі твої слова, що ти говорив до мене, всі до одного, ти мій братчику, мій коханий, мій друже!

І хоч ти нині далеко від мене і хоч нас ділять і гори і ріки і хоч ти перестав навіть згадувати мене, я не можу тебе забути!

Сьмійся з мене!

Ти може думаєш, що я хочу споминами привернути твоє серце знов до себе?

Ах ні! Я викинула з серця вже всі надії і всі мрії, — та споминів викинути я не в силі.

Все миле й дороге бере доля із мові дороги, взяла й тебе.

А я живу і навіть не клену тебе. Не можу! Хоч може й полегшало би мені від того, не годна!

Та-ж ти був такий добрий, такий щирий і я мала би клясти тебе? А може ти ніколи мене не любив і може таки справді мені й споминати не вільно, бо може й спомини не мої?

Хотіла-б я бути хора!

Хотіла-б лежати в смертельній, тифоїдальній горячці або вянущи-сохнути. Бо здається мені, що ти довідав би ся про те, тай може прийшов би до мене.

Правда, що прийшов би?

І говорив би зі мною і дивив би ся на мене і я була би ще хоч хвилечку щаслива.

Милий мій, милий!

Холодна, сумна смерте, чому не прийдеши за мною?

Ніколи і про ніщо не молилась я так горячо, як про тебе, то чому-ж не послухавши мене і не візьмеш у світ забути? Не сила довше мучитись, не сила! Не сила день у день божеволіти в розпуки та мимо того удавати веселу і свободну!

Смерте, люба смерте, візьми мене із собою!

Матусенько моя, рідна моя!

Не гнівайся за сі недобрі слова, не гнівайся! Але ти знаєш, як мені тяжко, бо ти розумієш мене. Моя ти свята мученице! Як хочеться мені нераз припасти коло тебе на коліна і молити ся. Не сповідайтесь тобі, як я се роблю, не шматувати твого серця своїм горем, а вклякнути коло тебе і молитись і цілувати твої бідні спрацьовані руки і глядіти в твої любі очі, тай завми-

рати в роскоші, що є ще одно серце на світі, яке для мене бє і жие моїм житєм.

Я обожаю тебе, моя матінко! Якою-ж маленькою здаю ся із усім своїм горем, із своїми поривами та чуттями супроти твоїх безконечних мук, безмірної терпливости і доброти. Нераз соромно мені, що я така малодушна донька такої як ти матери.

— Житє не забавка; не треба піддавати ся своїм болям, лише тямити, що є ще багато нещасливійших як ми, а мусять жити!

Правда, мамочко, правда!

Нехай тріскає серце, нехай сліпнуть від плачу очи, я буду жити і працювати! В праці шукати-му ратунку на свої безконечні болі. В праці притуплювати-му свої нерви, у праці студити-му свої пориви і запали, тай буду жити. Так, без поривів, без споминів та з вічно свіжою раною в серці буду жити. І нехай! І знаю, що не жде мене нічого ні веселого, ні доброго в житю. І знаю, що ніким не замічена перейду дорогу жия, що не буду славною, хоч сього бажала я від дитинства. І знаю, що не полюблена ніким ляжу в могилу, а таки буду жити.

Чому стаєш усе перед мною? Чому воручиш мій спокій? Чому думка про тебе не лишає мене ні на хвилику? Чому серед веселі забави і гри твоя постать виходить мов із під землі і глибоко вдивляє ся в мої очи і шепче слова любови?

Та-ж ти не любиш уже мене!

За що-ж мучиш мене?

За що томиш мене?

Ні, милий мій, ні! Се, бачиш, таке: я сама все думаю про тебе, тай тому бачу тебе коло себе, тай тому тужу за тобою.

А знаєш ти, чому я так тебе люблю? Знаєш?

Бо ти був добрий для мене! Бо мов найніжнійша мати свою дитину, так ти пестував мою молоду душу, так ти її лелів мов цвіточку, так ти любив мене, мов найвище щастє!

А нині, милий, невже-ж ти й не згадуєш мене?

Одного літнього дня читали в школі дівчата житєпис Сапфо. І було там сказано про неї, що се одинока гєніяльна поетка світа, і вповідалось, що була нещасливою в житю, бо не любив її коханий і тому вона кинула ся з кручі в море.

Одна з наймолодших дівчат із якоюсь дикою цікавістю вслухувала ся в оповіданє про Сапфо. — Одинока гєніяльна поетка!

Яка-ж вона щаслива! Стільки літ минуло, як померла, а пам'ять про неї живе й досі! О Боже! щоб бути такою славною! Та-ж хіба більшого щастя на сьвіті немає!

А вона, та дівчина, від найраньших літ бажала слави. Тільки тепер заворушилась в її душі думка: Сапфо не була щаслива, бо її коханий Фаон любив иньшу. А що, як би й мій коханий перестав мене любити? А справді, що би я воліла: бути славною як Сапфо, чи бути коханою?

І вона нерозважна, чотирнадцятилітня дитина, подумала собі: „Хіба краще бути славною як Сапфо, бо зрештою воно неможливе, щоб мій коханий перестав мене любити!“

Нерозважна дитина! Чи вона розуміла тоді, що се таке нещаслива любов? Що се таке, коли надійде май, розівкють ся сади, коли стежечки біліють від вишневого цвіту, мов від білого снігу, коли пташки вють гніздечка і весело щебечуть, коли люди із новими надіями та поривами в грудях спішать до вимріяного щастя, — що се таке не мати тоді навіть надії на щастє? Що се таке день у день плакати і мучитись і тужити і не мати навіть можности покінчити з собою, як покінчила Сапфо. Ненавидіти жите, а му-сіти жити, бо наша смерть спричинила би багато горя дорогим для нас людям. Коханий, ти мій коханий! Що-ж значить уся, хоч би й яка слава супроти твоїх тихих, щирих слів!

Чи знаєш ти любий казочку Андерсена про дівчинку Герду, що шукала свого Кая?

Вони любили ся, та лиха судьба так хотіла, що хлопчикови в око і в серце влетіло по скалочці з такого сьвічада, що все показувало чорнійшим і поганійшим, як справді було.

І з того часу хлопчикове серце взяло ся кригою, а жите в рідній домівці було йому немиле, а навіть кохана Гердочка не здавалась такою дорогою як перед тим. Уже він почав шукати собі нових розривок і товаришів, бо дома здавалось йому зле й тісно.

А раз у зимі пішов на прогуляне із своїми саночками-скобзунами тай більше не вернув. Приціпив свої санчата до пишних-препишних саний снігової кралі, тай уже не годен був освободити ся від її чарів. Поїхав із нею в її далекі, зимні чертоги і вони стали йому за родину, за Гердочку і за все любе. А там він прийняв ся за важку працю: із крижин мав уложити слово: „Віковіч-

ність“, та не змагав і мучив ся душею і тужив за щастем, а однако мусів і надалі оставати в зимних чертогах.

Та сього всього не знала Герда. Вона знала лиш те, що її Кая не було і що весь чар та примана життя скінчилися для неї. Які-ж то їй видавались довгі, довгі та темряві дні!

Та от таки прийшла весна з теплим, соняшним сьвітлом.

„Нема мого Кая, умер!“ — сказала маленька Герда.

„Я тому не йму віри“ — відмовив соняшний промінь.

„Нема мого Кая, умер!“ — сказала вона до ластівок.

„Ми тому не ймемо віри“, — промовили ластівки, а врешті й сама Герда перестала вірити.

І тоді обула свої нові, червоні черевички, яких Кай ні разу не бачив, та й пішла до річки розпитати про Кая.

А коли хвилі ніби сказали їй, що Кай живе, вона із вдячності подарувала їм свої черевички. Тільки хвилі викинули їх назад на беріг. Тоді дівчинка, думаючи, що за близько кинула, полізла в човен, що стояв в очереті, дійшла аж до краю і звідти викинула черевички в воду. Та човен не був прив'язаний і від руху, що Герда вчинила, зняв ся від берега.

Злякалась Гердочка, та далі подумала собі, що може се хвилі несуть її до Кая, і любувалась чудовими берегами та синьою водницею річки.

Аж хвилі винесли її на беріг, до старої, доброї чарівниці. Пробула вона там декілька часу в великому добрі, та коли пригадала собі, чого тут прийшла, пустила ся в дальшу дорогу. Се було вже пізною осіню і нераз доводилось їй гірко. А потім настала люта зима, і багато-б розказувати про те, як вона блукала, як пробувала і в добрі і в горю, і між принцесами і між розбишаківними, як олень віз її в далекі, зимні чертоги, як врешті і він не зміг знести того зимна та й вернув ся, а вона сама, своїми дрібненькими, босими ноженятами пробиралась поміж леди і сніги, аж доки не дійшла до свого Кая. Він сидів у величезній, пустій, зимній сьвітлиці і намагав ся зложити слово: „Віковічність“ та й думав, думав, аж голова йому тріскала.

А Гердочка кинулась йому на ший, голубила, обнімала та приговорювала:

— Каю, мій малесенький Каю, на силу-ж я тебе знайшла.

Але він сидів мов скамянілий, безмовний, байдужий. Тоді Гердочка заплакала і ті горячі сльози впали йому на груди, дій-

шли аж до його серця, розтопили там кригу, а в нею виплила і скалиночка зеркала. І глянув Кай на Герду і заспівав пісню, яку вони малими дітьми співали у двоє. А потім заплакав. Довго, горячо плакав, аж доки з очей не виплило скло. І аж тоді побачив, яка в округ нього порожнеча і пустка, а яке щастє при ній, при Гердочці. І пригорнув ся він до неї і плакали вони з радості і були безмежно щасливі. Навіть крижинки на radoщах почали скакати і самі уложились у слово „Віковічність“. А Гердочка поцілувала Каєві щоки, таї вони почервоніли. Поцілувала його очі, і вони заіскрились огнем. Поцілувала руки й ноги, і він став здоровим та дужим.

А тоді вони обоє, побравши ся за руки вийшли з палаців.

І куди йшли, там сяло ясне сонце, віяв теплий вітрець і було мило та любо. А коли вертали до свого дому, до старої бабусі, здавало ся їм, що вони ще все безвинні діти і лише як переступили поріг та поглянули по собі, заприїтили, що вони вже дорослі. Та були однако діти — серцем безвинні. Забулось усе горе крижаних чертогів, мов дике марище. І сиділи вони мов давньою порою побравши ся за руки, а в округ них було літо тепле та благодатне.

Не знаю я, мій милий казочки гарнійшої як отся!

Чому-ж я не Герда? Чому я не можу піти як вона по сьвіту і ходити по всіх доріженьках і кликати:

— Каю, мій любий Каю, де ти? Із якого шляху, в якої дороги тебе виглядати? які міста, у які країни, йти тебе шукати?
— Чи віднайду я тебе, чи діжду ся ще хоч раз у своєму житю тебе побачити? Чи може відповіси мені:

„Як виросте трава на помості,
Тоді мила жди мене у гості!
Я вже маю другу дівчину
Другую дівчину, червону калину!“

Чи так милий, відповіси мені?

Так щож? Нехай!

Я не буду благати любови, ані не буду клясти тебе, але однако сподіватись-му і однако виглядати-му і буду ждати і буду питати:

— Каю, мій дорогий Каю, де ти?

А потім, потім.

Прийде сіре жите без поривів, надій і мрій, довгі дні і літа
буде йти таке монотонне, одностайне жите.

Сонце сипле своє проміне, щебечуть маленькі пташки, цві-
точки цвітуть. А лугом біжить дитина весела, щаслива, із пташ-
ками щебече, мов цвіточка цвіте.

Ах, довга, осіння негода, ах довга осіння слота! Розмокла
грузь на дорозі, небо закутане оловяними хмарами, понуре краканє
гайвороня і безупинний, безустанний, зимний дощ. Дорогою йде
дівчина, сама одинока, спішить до ціли, в яку перестає вірити.
На устах у неї усміх для стрічних, у очах сльози, а в серці —
а в серці — розпука.

То і що-ж із того?

Правда, яке се нудне.

Неначе сумна, все однака мельодія сопілки, на якій грає
пастушок, що не навчив ся ще нічого иньшого, така нудна ся
моя історія.

Не правда-ж, милий?

1904—1905.

